

УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ТА НАПРЯМКИ ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ

В.П. Ключан, кандидат економічних наук, доцент

Н.І. Костаневич, кандидат економічних наук, доцент

А.Г. Костирко, старший викладач

Миколаївський державний аграрний університет

У статті за результатами фінансового аналізу сільськогосподарських підприємств Миколаївської області обґрунтовано напрямки покращення управління оборотним капіталом.

Ключові слова: управління, оборотний капітал, запаси, дебіторська заборгованість.

Постановка проблеми. Нестача оборотних коштів призводить до затримки у забезпеченні сировиною, матеріалами, і, як наслідок, до збільшення виробничого циклу і зростання затрат та зниження обсягів реалізації. Надлишок оборотних коштів призводить до зростання витрат на зберігання надлишкових запасів, які можуть зіпсуватися. Банки, в яких зберігаються кошти підприємств, можуть збанкрутувати. Все це свідчить про необхідність ефективного управління оборотними коштами.

Аналіз останніх досліджень. Питання управління фінансовими ресурсами піднімали в своїх працях Н.А. Бланк, О.І. Гадзевич, Н.М. Деева, М.О. Кизим, Л.А. Лахтіонова, П.А. Стецюк та інші науковці. Проте різні ситуації окремих підприємств потребують вивчення даного питання на рівні регіонів.

Мета статті. На основі аналізу фінансового стану і фінансових результатів сільськогосподарських підприємств Новобузького району Миколаївської області розрахувати резерви і обґрунтувати напрямки покращення управління оборотним капіталом.

Викладення основного матеріалу. Аналіз фінансових результатів приватних сільськогосподарських підприємств Новобузького району показав, що в середньому по району в 2010 році на одне підприємство було отримано 1667,0 тис. грн прибутку від реалізації та 1976,8 тис. грн чистого прибутку. Вище середніх показники прибутку в ПОП «Вікторія»

(6580,0 тис. грн чистого прибутку) і ПОП «Лан» (3277,0 тис. грн чистого прибутку). Найнижчі суми чистого прибутку отримали ПОСП ім. Москаленка (135,0 тис. грн), ПОСП «Золота Нива» (517,0 тис. грн), ПОСП «Злагода» (569,0 тис. грн). Фінансовий стан приватних сільськогосподарських підприємств Новобузького району стійкий. Всі шість приватних сільськогосподарських підприємств фінансуються за рахунок власних коштів, питома вага яких у структурі джерел фінансування складає від 75,0% (у ПОСП «Красна Баштанка») до 99,0% (у ПОСП «Злагода»).

Досліджувані підприємства є платоспроможними. Коефіцієнт абсолютної ліквідності коливався у 2010 році з 0,35 (у ПОСП «Красна Баштанка») до 4,84 (у ПОСП «Золота Нива») при нормативі 0,2 – 0,35. Значно вище нормативних значення коефіцієнтів швидкої ліквідності і покриття, що свідчить про нераціональне використання оборотних коштів.

Поглиблений аналіз фінансового стану показав, що оборотні активи приватних сільськогосподарських підприємств Новобузького району складаються здебільшого із запасів від 89,7% (у ПОП «Лан») до 50,2% (в ПОП «Вікторія»). Від 5,0% (у ПОП «Лан») до 41,7% (у ПОП «Вікторія») займають грошові кошти. У запасах деяких підприємств значну питому вагу займають запаси готової продукції (ПОСП «Красна Баштанка» – 19,0%, ПОСП «Золота Нива» – 21,9%, ПОП «Вікторія» – 36,4%). Ці підприємства залишили в запасах значні обсяги зерна і соняшнику в очікуванні більш вигідних напрямків збуту продукції.

Через велику питому вагу запасів їх оборотність уповільнюється. В ПОСП «Золота Нива» найбільший період, протягом якого запаси трансформуються в кошти (410 днів). Найменша тривалість одного обороту запасів в ПОП «Вікторія» (180 днів).

Дослідження показало, що з шести приватних підприємств в двох є прострочена дебіторська заборгованість. Це заборгованість за товари в ПОП «Лан» (строком від 18 до 36 місяців на суму 41,0 тис. грн) та в ПОСП «Красна Баштанка» (строком від 12 до 18 місяців на суму 1139,0 тис. грн). Коефіцієнт мобільності дебіторської заборгованості коливався від 0,14 (в ПОСП «Красна Баштанка») до 0,01 (в ПОСП «Золота Нива»).

Фінансовий аналіз показав, що у 2010 році найшвидше оберталася дебіторська заборгованість в ПОСП «Золота Нива» (термін погашення заборгованості 5 днів). Найбільш повільно погашалася дебіторська заборгованість в ПОСП «Злагода» (81 день).

Важливим показником, що характеризує рівень управління оборотними засобами є показник співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Найменші коефіцієнти співвідношення у 2010 році були в ПОСП «Красна Баштанка» (0,35) та ПОП «Вікторія» (0,39), які фінансуються за рахунок своїх партнерів. Нижче одиниці коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості в ПОСП «Золота Нива» (0,71) та ПОСП ім. Москаленка (0,96). Найвищий коефіцієнт співвідношення – в ПОСП «Злагода» (19,1), що свідчить про те, що сума дебіторської заборгованості в 19 разів перевищує суму кредиторської заборгованості. Тобто, ПОСП «Злагода» фінансує своїх партнерів.

Оборотність оборотних активів більшості приватних підприємств більше одного року. Наприклад, в ПОСП ім. Москаленка – 561 день, ПОСП «Золота Нива» – 388 днів.

Для поліпшення управління оборотними ресурсами визначають внутрішні резерви. В першу чергу це ті оборотні активи, які припинили свій поступальний рух і накопичилися в зайвих запасах. Це запаси готової продукції, які на кінець 2010 року склали в ПОП «Вікторія» 30680 тис. грн, а у ПОСП ім. Москаленка – 86,0 тис. грн.

Розрахунок можливої швидкості оборотності оборотних активів за умови вивільнення непрацюючих коштів проводиться за формулою:

$$OA_{мож} = \frac{[\overline{OA} - H_{обк}] \cdot 365}{B}, \quad (1)$$

де $OA_{мож}$ – можлива швидкість оборотних активів;

\overline{OA} – середня сума оборотних активів;

$H_{обк}$ – непрацюючі оборотні кошти;

B – виручка від реалізації;

365 – дні року.

Розрахунок проведено на прикладі ПОСП ім. Москаленка, тривалість одного обороту оборотних активів якого складав у 2010 році 561 день.

$$OA_{\text{мож}} = \frac{[5632,5 - 86,0] \cdot 365}{3647} = 55 \text{ (днів)}.$$

Тобто, скорочення циклу обороту буде складати 6 днів (561 – 555). Додаткове вивільнення коштів за рахунок прискорення оборотності оборотних активів визначається за формулою:

$$D_{B(3)} = \frac{B}{365}(T_1 - T_0), \quad (2)$$

де T_1 – можлива тривалість обороту;

T_0 – фактична тривалість обороту.

$$\text{Для ПОСП ім. Москаленка } D_{B(3)} = \frac{3647,0}{365} \cdot (561 - 555) = -60,0.$$

Тобто додаткове вивільнення оборотних коштів за рахунок скорочення зайвих запасів складає 60,0 тис. грн.

Дослідження показало, що в ПОП «Злагода» дебіторська заборгованість перевищує кредиторську, а період погашення дебіторської заборгованості складає 81 день.

За рахунок такого управління дебіторською заборгованістю, як надсилання листів дебіторам, телефонних дзвінків з нагадуванням про погашення дебіторської заборгованості, дебіторська заборгованість ПОСП «Злагода» може знизитися на 500,0 тис. грн і скласти 798,5 тис. грн (1298,5 – 500,0).

Можливий (розрахунковий) коефіцієнт дебіторської заборгованості визначається за формулою:

$$K_{\text{ОДЗрозрах.}} = \frac{B}{DZ_1 - DZ_{\text{зниж}}}, \quad (3)$$

де DZ_1 – фактична сума дебіторської заборгованості;

$DZ_{\text{зниж}}$ – сума, на яку дебіторська заборгованість може знизитися.

$$K_{\text{ОДЗрозрах.}} = \frac{5831,0}{1298,5 - 500,0} = \frac{5831,0}{798,5} = 7,30 \text{ – обороти, при фактич-}$$

ній оборотності дебіторської заборгованості ПОСП «Злагода» 4,49.

За рахунок зростання коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості ПОСП «Злагода» швидкість оборотності прискориться на **31 день**: $365/7,30 = 50$ днів. $81 - 50 = 31$ день.

За рахунок прискорення оборотності дебіторської заборгованості додаткове вивільнення оборотних коштів в ПОСП «Злагода» складе **495,2** тис. грн: $D_{B(3)} = \frac{5831,0}{365} \cdot (50 - 81) = -495,2$ (тис. грн).

У таблиці узагальнено визначені таким чином фінансові резерви трьох господарств (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнення фінансових резервів приватних підприємств Новобузького району за 2010 рік, тис. грн*

Напрями визначення фінансових резервів	Приватні підприємства					
	ПОСП «Злагода»		ПОСП ім. Москаленка		ПОП «Вікторія»	
- за рахунок прискорення оборотності оборотних коштів через скорочення запасів готової продукції	1885,1		60,0		3078,7	
- за рахунок прискорення оборотності дебіторської заборгованості через її скорочення	495,2		90,0		807,5	
Разом фінансових резервів	2380,1		150,0		3883,2	
Напрямки спрямування фінансових резервів:	Фак-тична	З резер-вами	Фак-тична	З резер-вами	Фак-тична	З резер-вами
- на поповнення суми ліквідних активів	1434,0	3814,1	515,0	665,0	8357,0	12243,2
- на поповнення суми оборотних активів	5608,0	7988,1	2721,0	2871,0	16184,0	20070,2

* Розраховано на основі фінансової звітності підприємств Новобузького району

Як свідчать дані таблиці 1, протягом дослідження були визначені фінансові резерви в сумі **2380,1** тис. грн (в ПОСП «Злагода»), **150,0** тис. грн (ПОСП ім. Москаленка) **3886,2** тис. грн (ПОП «Вікторія»). На ці суми зросла вартість ліквідних і оборотних активів. Як залучення цих резервів покращує фінансовий стан видно з даних таблиці (табл. 2).

Аналіз даних таблиці 2 дає можливість стверджувати, що залучення визначених фінансових резервів покращує платоспроможність (ліквідність) досліджуваних господарств. Так,

розрахунковий коефіцієнт швидкої ліквідності ПОСП «Злагода» перевищує фактичний рівень на 26,0 пунктів, а коефіцієнт покриття на 25,59 пункти.

Таблиця 2

Порівняння фактичної та розрахункової ліквідності приватних сільськогосподарських підприємств Новобузького району у 2010 році*

Показники	Підприємства		
	ПОСП «Злагода»	ПОСП ім. Москаленка	ПОП «Вікторія»
Коефіцієнт швидкої ліквідності:			
- фактичний	15,01	1,79	1,51
- розрахунковий (з урахуванням резервів)	41,01	2,32	2,20
Відхилення (+, -)	26,00	0,53	0,69
Коефіцієнт покриття:			
- фактичний	60,30	9,48	2,93
- розрахунковий (з урахуванням резервів)	85,89	10,00	3,64
Відхилення (+, -)	25,59	0,52	0,71

*Розраховано на основі фінансової звітності підприємств Новобузького району

Висновки. Дослідження показало, що в платоспроможних, прибуткових сільськогосподарських підприємствах зі стійким фінансовим станом управління оборотним капіталом знаходиться на низькому рівні. Залучення резервів покращення управління оборотним капіталом покращує платоспроможність (ліквідність) господарств.